

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Oslo, 27.03.15

Deres ref.: 15/404

Høringsvar: Endring i utlendingsloven, politiattest for tolker

Norsk tolkeforening (NTF) viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev datert 16.01.2015 med forslag til endring i lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). Forslaget innebærer at Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) gis hjemmel til å kreve uttømmende og utvidet politiattest fra tolker som de benytter til oppdrag.

NTF takker for invitasjonen til å kommentere forslaget, og avgir med dette sitt høringsvar.

NTFs formål i henhold til vedtektene er blant annet å virke for et høyt faglig og etisk nivå hos medlemmene, å sikre en uavhengig tolkeprofesjon med høy kvalitet i yrkesutøvelsen og drive informasjons- og pådriverarbeid på tolkefeltet. NTFs medlemmer er aktive som tolker i ulike deler av offentlig sektor og på det private markedet samt engasjerte i ulike tolkefaglige stillinger, herunder blant annet tolkeutdanningen. For NTFs styre er det en prioritert oppgave å drive fagpolitisk arbeid ved å skrive høringsuttalelser om temaer som berører tolkefeltet.

Generelt om tolking

Å tolke er å gjengi på et annet språk innholdet i et utsagn med alle nyanser intakt. Det er med andre ord ikke kun snakk om å oversette ord for ord eller setning for setning og heller ikke om å forklare innholdet i et vedtak e.l. Å tolke krever foruten språkkunnskaper på et høyt nivå i minst to språk, samt gode allmennkunnskaper og sakkunnskap om fagområdene det tolkes i, situasjonsforståelse, ferdigheter i ulike tolketeknikker og høy yrkesetisk bevissthet. Grunnlaget til dette legges gjennom tolkeutdanning. I 2007 ble det etablert et permanent utdanningstilbud ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) i form av en grunnutdanning på 30 studiepoeng, samt påbyggingsmoduler som til sammen – når hele studietilbudet er utbygget – vil utgjøre en bachelorgrad.

I tillegg har det eksistert en autorisasjonsordning for tolker siden 1997 der kandidater som har bestått en omfattende prøve har fått tittelen statsautorisert tolk. Dette er en beskyttet tittel. Ordet «tolk» er ikke beskyttet, men bør etter Norsk tolkeforenings mening være forbeholdt yrkesutøvere som er utdannet i tolkeyrket.

NTFs merknader til lovforslaget

Lovforslaget lyder som følger:

«§ 86 a. Politiattest for tolker

Den som skal utføre oppdrag som tolk for Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemnda skal legge frem uttømmende og utvidet politiattest dersom oppdragsgiver krever det, jf. politiregisterloven § 41.

Dersom en tolk har anmerkning på politiattesten, skal det foretas en vurdering av om det straffbare forholdet har betydning for vedkommendes oppdrag som tolk.»

Siden Justis- og beredskapsdepartementet foreslår at tolker skal kunne avkreves uttømmende og utvidet politiattest, så vil det altså si at alle ilagte straffereaksjoner for alle typer lovbrudd tas med (unntatt forenklet forelegg), uansett hvor gamle lovbruddene er, samt at også opplysninger om verserende – dvs. ikke avgjorte – straffesaker skal tas med. Dette er et svært inngripende tiltak.

Flere yrker er undergitt kravet om politiattest, spesielt gjelder dette yrker hvor yrkesutøveren kommer i kontakt med barn, unge, utviklingshemmede og andre som er særskilt sårbare. Det er imidlertid ofte slik at det kun er ansatte som jevnlig eller over lengre tidsrom skal omgås disse gruppene som avkreves slik attest. Ansatte som sporadisk kommer i kontakt med disse gruppene, vil vanligvis være unntatt kravet. Man ser her hen til om den ansatte gjennom sitt virke kan risikere å komme i situasjoner der overgrep kan finne sted.

NTF kjenner til at UDI *ikke* krever at direktoratets ansatte skal levere politiattest, men har fått vite at UDI har en del retningslinjer for ansattes atferd, bl.a. etiske retningslinjer og sikkerhetsinstruks, og at det forventes at ansatte *varsler sin leder* om domfellelser for straffbare forhold, spesielt for brudd på utlendingsloven. Vi har også blitt opplyst om at politiattest kreves av enkelte aktører som utfører oppdrag på vegne av direktoratet, som f.eks. ansatte i mottak eller andre aktører som utfører oppdrag for utlendingsmyndighetene og som kommer i direkte kontakt med mindreårige som oppholder seg i mottak. Hjemmelen er å finne i Utlendingslovens § 97 første ledd, første punktum. Attesten som kreves er imidlertid *ikke* uttømmende og utvidet.

NTF er selvsagt klar over at en tolk gjennom sitt arbeid for UDI/UNE kan komme i kontakt med personer i en sårbar situasjon, både barn, unge, og andre som kan ses på som personer med et særlig behov for beskyttelse. For NTF er det imidlertid svært viktig å understreke at for en tolk vil situasjonen være annerledes enn for en «vanlig» yrkesutøver eller aktør for utlendingsmyndighetene. Det har formodningen mot seg at en tolk i sitt virke kan komme i en slik situasjon som nevnt ovenfor, da tolken vanligvis aldri er alene med den minoritetsspråklige parten. Det ligger i tolkeyrkets beskaffenhet at tolken tolker i situasjoner der en offentlig tjenesteyter/representant er til stede sammen med den/de minoritetsspråklige og tolken som skal

tolke i situasjonen. En faglært, godt kvalifisert tolk vil utføre oppdraget i henhold til tolkens strenge yrkesetiske retningslinjer.

For NTF fremstår det som noe uklart hvorfor departementet ønsker å innføre krav om politiattest for tolker. I høringsbrevet har departementet ikke gjort tilstrekkelig rede for grunnen bak forslaget, og vi sitter da igjen med et inntrykk av at det bunner i en generell mistenksomhet overfor tolker som yrkesgruppe.

NTF stiller seg tvilende til behovet for uttømmende og utvidet politiattest for tolker som skal tolke for UDI/UNE. Vi kan vanskelig se at opplysninger om alle slags lovbrudd kan være nødvendig og relevant for UDI/UNE å ha om tolker som skal tolke ved disse organene. Finnes det noe grunnlag for å hevde at en statsautorisert og/eller utdannet tolk som har sonet f.eks. en dom for legemsbeskadigelse eller en promilledom av den grunn er uegnet som tolk i utlendingsforvaltningen, og bør fradømmes retten til å utøve sin profesjon?

Lovforslaget gjelder som sagt også utvidet politiattest. Dermed kan UDI få informasjon om verserende saker en tolk er siktet i. Dette er problematisk når man tar i betraktning uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2 som sier: *"Enhver som blir siktet for en straffbar handling skal antas uskyldig inntil skyld er bevist etter loven"*. Skal man vektlegge f.eks. en siktelse for å nekte en tolk arbeid/oppdrag, må jo det innebære at vedkommende tolk ikke anses uskyldig. Det er rettssikkerhetsmessige betenkeligheter ved et regelverk som på denne måten rokker ved uskyldspresumsjonen.

En politiattest inneholder også sensitive personopplysninger og det må stilles krav til den som skal motta og håndtere slike. NTF synes ikke at lovforslaget slik det er utformet i tilstrekkelig grad sikrer at den/de som skal håndtere slik sensitiv informasjon som en politiattest inneholder, for eksempel er underlagt taushetsplikt etc.

I lovforslaget står det riktignok at det skal vurderes hvilken betydning punktene på attesten skal ha for arbeidet som tolk. NTF er usikker på om dette i tilstrekkelig grad vil ivareta tolkens rettssikkerhet, og mener at forslaget til bestemmelsen er uheldig fordi det mangler informasjon om hvilke vurderinger som tenkes vektlagt når man vurderer om det straffbare forholdet skal ha betydning for vedkommendes oppdrag som tolk.

Dersom myndighetene kommer til den konklusjon at UDI/UNE skal gis mulighet til å innhente politiattest for tolkene de benytter, mener NTF at det må være tilstrekkelig at de skal kunne innhente en avgrenset politiattest der det fremgår kun rettskraftige dommer for straffbare forhold som vil være direkte relevante for arbeidet tolken skal utføre.

Oppsummering

I NOU 2014: 8 – «Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd», skriver Tolkeutvalget på side 137: «De ulike sektorene må selv vurdere hva som er hensiktsmessig når det gjelder å kontrollere vandel, sikkerhetsklarering av tolkene osv. (...) Det er mange forskjellige typer vandelsattest, og ikke alle forhold vil ha relevans for tolkingen. Det er vel så viktig at man har god oppfølging av tolkene og gode rutiner for å følge opp faktiske brudd på taushetsplikten.»

Dette er en vurdering som NTF stiller seg bak. Det å sikre god, forsvarlig og profesjonell tolking gjøres gjennom gode bestillingsrutiner, at man gjennomgående velger tolker med høye kvalifikasjoner, samt

har god oppfølging av tolkene. Lydopptak av de tolkede situasjonene kan også være en måte å sørge for betryggende tolking.

Som nevnt er en uttømmende politiattest et inngripende tiltak, og det er vanskelig å se hvilken relevans full informasjon om en tolks vandel, samt verserende saker, har for UDI/UNE. I høyden bør UDI/UNE kunne hente inn opplysninger som vedrører domfellelser for forhold som vil gjøre det vanskelig å ha tillit til tolken (f.eks. dom på brudd av taushetsplikt, misbruk av sin stilling som tolk, m.v.), det vil si at attesten skal være avgrenset. Tolkere skal i prinsippet ikke være alene sammen med den minoritetsspråklige, så NTF kan, som nevnt ovenfor, ikke se at en tolk skulle kunne komme i posisjon til å utsette en minoritetsspråklig sårbar person for overgrep/straffbare handlinger av forskjellig art. NTF mener derfor at UDI/UNE ikke skal gis mulighet ved hjemmel i lov til å kreve at tolker innleverer uttømmende og utvidet politiattest.

Med vennlig hilsen

Norsk tolkeforening, styreleder